

„Amerikát bent, Kínát és Oroszországot kint, Iránt pedig lent tartani: Az USA globális stratégiája az izraeli-arab szövetség létrehozására irányuló törekvés mögött.”¹

Vezetői összefoglaló

- Az USA azon törekvését, hogy kiterjessze az Ábrahám-megállapodásokat előmozdítva Izrael és az arab világ közötti normalitációt egy szélesebb amerikai stratégiai keretben értelmezendő.
- A tanulmány diplomáciai, gazdasági és biztonságpolitikai mutatók mentén vizsgálja, hogy a fentebbi szándék miként szolgálja az USA nemzetbiztonsági stratégiáját, melynek célja a vele szemben álló globális erők visszaszorítása. Az elképzelés a hidegháború idején alkalmazott kommunizmus-ellenes feltartóztatási stratégia modern változata, mely ezúttal az úgynevezett CRIN-tengely (Kína, Oroszország, Irán, Észak-Korea) ellensúlyozására irányul, a Közel-Keletet pedig e nagyhatalmi versengés egyik fókuszterületeként kezeli.
- Az USA vezetéssel zajló, regionális béketörekvés dominóhatást válthat ki, amely átrajzolhatja a zsidó-keresztény és az iszlám civilizáció dinamikáját.
- Az elemzés feltárja a látszólag elszigetelt hadszínterek közötti rejtett összefüggéseket is (Irán elleni csapás 2025 júniusában, gázai tűzszünet 2025 októberében). A növekvő iráni nukleáris fenyegetés és a palesztin szintén kialakult patthelyzet egymással szétartó folyamatokká alakultak. Ez pedig hátrányosan érintette az arab világ stabilitás iránti érdekét arra kényszerítve őket, hogy változtassanak az Izraellel szembeni elutasító magatartáson, előmozdítva a normalizációt a palesztin állam létrehozásának és a jelentős izraeli engedmények előfeltétele nélkül.
- Ennek a koalíciónak a sikeres létrehozása abban is tükröződni fog, hogy az EU kész-e a meglévő dogmák helyett közös érdekeken alapuló reális víziót elfogadni a régió jövőjéről. Ide tartozik a tervezett kereskedelmi és energia-korridorok hasznának megosztása és az európai biztonságban a regionális stabilitás növelésének keresztüli erősítése, a migrációs hullámok visszaszorításától a konfliktus-megelőzésig.

Jelen írás mellett érvel, hogy a Trump-adminisztráció alapvető közel-kelet stratégiája — az Ábrahám-megállapodások kiterjesztése a tágabb arab és muszlim világra — egy megújult, a hidegháború által inspirált feltartóztatási politikát tükröz. Az Izrael és meghatározó arab országok, különösen Szaúd-Arábia, közötti normalizációt a tanulmány egy lehetséges katalizátorként elemzi, amely előidézhethet egy szélesebb geopolitikai átrendeződést a zsidó-keresztény és az iszlám civilizációk között.

A cikk az izraeli-arab normalizációt annak a stratégiai szükségszerűségnek a keretében helyezi el, amely az egyre inkább összehangolt regionális érdekekkel rendelkező CRIN-szövetség — Kína, Oroszország, Irán és Észak-Korea — ellensúlyozását célozza.

A tanulmány azt vizsgálja, hogy Irán nukleáris programja és regionális tervei miként formálták át az arab országok fenyegetésésszlelését, amelynek eredményeként az Izraellel való békekötéshez kapcsolt előfeltételeket feladták — különösen a palesztin kérdés rendezését a megállapodás részeként. Az október 7-i támadást követő események — ideértve a 2025-ös csapásokat Irán nukleáris létesítményei ellen, valamint a gázai tűzszünetet is — e változás gyorsító tényezőiként kerülnek vizsgálatra.

A tanulmány végső megállapítása szerint az izraeli-arab béke kiterjesztése megerősítené az amerikai vezetésű regionális rendet, amely képes lenne egyensúlyozni a rivális nagyhatalmi befolyást, és stabilizálná a Közel-Keletet.

¹ Or Yissachar (or@davidinstitute.org), a David Institute for Security Policy Ügyvezető Igazgatója, és az Izraeli Védelmi és Biztonsági Fórum (Israeli Defense and Security Forum – IDSF) tagja.

1. Bevezető

A Trump-adminisztráció kulcsfontosságú stratégiai célkitűzése a Közel-Keleten az Ábrahám-megállapodások – a 2020-ban aláírt izraeli-arab békeszerződések – kiterjesztése az arab és muszlim világ egészére. A zsidó állam és Szaúd-Arábia – az iszlám szent helyeinek őrzője – közötti kapcsolatok normalizálása dominóhatást válthat ki, amely a zsidó-keresztény civilizáció és az iszlám világ közötti dinamika átalakulásához vezethet.

Jelen tanulmány azt vizsgálja, hogy az izraeli-arab normalizáció miként tükrözi a hidegháborús ihletésű amerikai feltartóztatási stratégiát. A hidegháborúban ennek fő fókusza a szovjet kommunizmus ellensúlyozása volt; ma a feltartóztatás Kína, Oroszország, Irán és Észak-Korea – a továbbiakban CRIN – közötti szövetségre irányul. Ez az egyrészről érdekalapú, másrészről egyedi ügyek mentén való együttműködésre épülő partnerség arra irányul, hogy ellensúlyozza az úgynevezett nyugati „imperializmust”, amelyet az ő szemszögükből az Egyesült Államok képvisel és vezet.

A tanulmány az iráni kérdést és az izraeli-arab konfliktust e tágabb amerikai perspektívába helyezi, és átfogóbb betekintést nyújt a látszólag elszigetelt eseménysorokba: Irán nukleáris programjára – amelyet Izrael és az arab világ is nemzetbiztonsági fenyegetésként értékel –, valamint a program szerepére egy paradigmaváltásban, mely az arab világ Izraellel való normalizációjához vezethet. Az iráni fenyegetés arra kényszerítette az arab vezetőket, hogy újragondolják az Izraellel való békekötés meglévő előfeltételeit, azaz felszámolják azt az ortodoxiát, hogy az izraeli-palesztin konfliktus meghatározott módon történő rendezésének kell megelőznie azt. Irán, egy túlnyomórészt síita ország, amely elkötelezett egy ideológiai hegemonia kialakításában a szunnita többségű arab szomszédai és Izrael felett. Teherán ezt a célt ötvözte a nukleáris fegyverek fokozatos fejlesztésével az 1990-es évek vége óta, amely törekvése a 2010-es és 2020-as években jelentősen felgyorsult. Az október 7-i Izrael elleni támadások, amelyek a zsidó állam és az iráni tengely közötti nagy regionális háborút kiváltották, 2025 júniusában az iráni nukleáris létesítmények elleni támadáshoz, 2025 októberében pedig végső soron a gázai tűzszüneti megállapodáshoz vezettek, amelyek mindegyike sajátosan egyedi, de mégis egymást kiegészítő szerepet játszott a béke előmozdításában.

Amennyiben sikeres lesz az izraeli-szaúdi béke, vagy akár egy átfogó közel-keleti és zsidó-izlám béketervezet létrehozására irányuló erőfeszítés, az az amerikai vezetésű világrend meggyőző megerősödéséhez, Izrael politikai presztízsének növekedéséhez, végső soron pedig a közel-keleti érdekek nem valószínű megosztottság mentén történő integrációjához, valamint a térség tartós békéjének biztosítására vonatkozó, jelenleg meghatározó előírások szertefoszlásához vezetnek. A térség biztonsági architektúrájának amerikai vezetésű koalíció keretében történő átformálása, amely valamennyi fél biztonsági aggályaira választ ad, és gazdasági érdekeit is kielégíti, nagyobb sikerrel kecsegtet, mint a térség prioritásairól és az izraeli-palesztin konfliktusról – beleértve a kétállami tervet – alkotott elavult felfogásokra támaszkodás. A siker hasznát jelentene Európa számára is a potenciális kereskedelmi és energiafolyosók révén.

Összességében ez a cikk áttekinti az izraeli és arab prioritások diplomáciai, gazdasági és biztonsági mutatóit, és ezeket egy olyan tágabb amerikai szemszögbe helyezi, amely a belbiztonságra, valamint a globális békére és stabilitásra összpontosít. Az írás mellett érvel, hogy az amerikai befolyási övezet közel-keleti kiterjesztése mögött meghúzódó alapvető motiváció Kína, Oroszország és Irán ellensúlyozása. Lord Ismay, a NATO első főtitkárának szavait átfogalmazva: az izraeli-arab béke előmozdítása alapul szolgál ahhoz, hogy Amerika bent, Kína és Oroszország kívül, Irán pedig lent legyen tartva.

2. A Szovjetunió feltartóztatása régen, és a CRIN ellensúlyozása ma

Külpolitikájának sarokkövekként, az Egyesült Államok érdeke Kína és Oroszország globális, ezen belül pedig közel-keleti befolyási övezetének gyengítése a nagyhatalmi versengés részeként. Ez a megfontolás a második világháború utáni Truman-doktrínáig nyúlik vissza, amellyel az Egyesült Államok elkötelezte magát a kommunizmus ellensúlyozása mellett azért, hogy megakadályozza annak terjeszkedését saját érdekeltségi területein világszerte.

George Kennan táviratában megfogalmazott feltartóztatási stratégia célja az volt, hogy „az oroszok megváltoztathatatlan ellenerővel szembesüljenek minden olyan ponton, ahol jeleit mutatják annak, hogy behatolnak egy békés és stabil világ érdekeibe”². Richard Snow, az American Heritage akkori főszerkesztője szerint a Kennan "X" dokumentum „alapító dokumentummá” és „sarokkövévé vált, amelyre a Nyugat hidegháborús stratégiáját építette”³. John Lukács történész szerint a feltartóztatás – túlmutatva pusztán „az amerikai elköteleződésen a nem-szovjet Európa védelmében” – arra volt hivatott, hogy „előbb-utóbb az ... orosz fegyveres jelenlét kivonásához” vezessen mind gazdasági eszközökkel – a Marshall-terv, mint Európa gazdasági újjáépítésének finanszírozására szolgáló mechanizmus –, mind katonai eszközökkel.⁴

Donald Trump első elnöksége idején megismételte ezt az elvet a 2017-es Nemzetbiztonsági Stratégiában (NSS); utóbbi dokumentum elismerte a „versengő világot”, azaz válaszolt az Egyesült Államokat globálisan érintő „politikai, gazdasági és katonai versenyre.” A stratégia hangsúlyozta, hogy „a kedvező erőegyensúly fenntartása erős elkötelezettséget és szoros együttműködést igényel a szövetségesekkel és partnerekkel”, mivel azok „felerősítik az amerikai hatalmat és kiterjesztik az amerikai befolyást.”⁵ Továbbá hivatkozott a reagani „béke az erő révén” elvére, mint a nemzetbiztonság sarokkövére, ami az amerikai katonai képességek megerősítését, valamint hiteles elrettentést jelent a biztonsági fenyegetésekkel szemben, miközben biztosítja, hogy a világ egyetlen régióját se uralja egyetlen hatalom – így mozdítva előre az amerikai érdekeket.⁶

A stratégia különösen kiemelte az egyre erősödő CRIN tengely ellensúlyozásának fontosságát. „A revizionista hatalmak, Kína és Oroszország, valamint a szélsőséges államok, Irán és Észak-Korea... „aktívan versenyeznek az Egyesült Államokkal, szövetségeseinkkel és partnereinkkel”, azzal a céllal, hogy „a regionális erőegyensúlyt eltolják a javukra.” Ez kihívást jelent „az amerikai hatalom, befolyás és érdekek” számára.⁷ Hasonlóképpen, a második Trump-adminisztráció által 2025-ben kiadott Nemzetbiztonsági Stratégia megismételte az elkötelezettséget az erőegyensúly mellett a világ minden táján, megakadályozva más erők dominanciáját más régiókban, a helyi partnerekkel való együttműködést által. A dokumentum célkitűzésként jelöli meg a Kínával való kapcsolatok „újraegyensúlyozását”, ugyanakkor óvatos a Kínával vagy Oroszországgal szembeni aktív konfrontáció ösztönzésével, és Iránt jelöli meg a Közel-Kelet „fő destabilizáló erejeként”. A stratégia kiemeli az adminisztráció törekvését az „Ábrahám-megállapodások kiterjesztésére”, miközben a hagyományostól eltérő perspektívát kínál. Üdvözli a helyi szereplők közötti partnerséget, az olyan területeken történő befektetéseket, mint a mesterséges intelligencia és védelmi technológiák, megismételi az elkötelezettséget Izrael biztonsága mellett, és távolságot tart a múltbéli ideológiai kérdésekkel kapcsolatos „szónokolástól.” Utóbbi egyértelmű jelzése az arab országokkal az emberi jogi kérdések miatt a Biden-adminisztráció alatt fennálló feszültségek ellensúlyozásának. A dokumentum leginkább azt hangsúlyozta, hogy az Egyesült Államoknak fokozatosan csökkentenie kellene a Közel-Keletre irányuló fókuszát, és mérsékelnie kellene a régió mindent átható jelenlétét az amerikai politikában. Ez a meglátás a regionális képességek meglehetősen optimista kilátásaiból ered.⁸

Ez a filozófia segít megmagyarázni a jelenlegi Trump-adminisztráció Közel-Keleten való proaktív szerepvállalásának sokrétű célkitűzéseit. Ezek a béke és a stabilitás előmozdítása a térségben az amerikai nemzetbiztonság erősítéseként; az egyértelmű és aktuális fenyegetések eltávolítása a régióban; utóbbiak ugyanaz az Egyesült Államok konstruktív haladásának akadályai – ideértve az iráni nukleáris programot is. Végezetül pedig az amerikai diplomáciai, gazdasági és biztonsággal kapcsolatos befolyás előmozdítása a régió országaiban más, az USA-val versengő világhatalmak rovására.

² [George F. Kennan: 'Excerpts'](#). Hanover College. [Online, 2025.11.29.]

³ KENNAN, George F. – LUKACS, John: *George F. Kennan and the Origins of Containment, 1944–1946: The Kennan–Lukacs Correspondence*. Columbia: University of Missouri Press, 1997, p. 10.

⁴ Ibid., pp. 5, 11, 17.

⁵ [National Security Strategy of the United States of America](#). The White House, December 2017, pp. 12–13, 55. [Online, 2025.11.29.]

⁶ Ibid., p. 14.

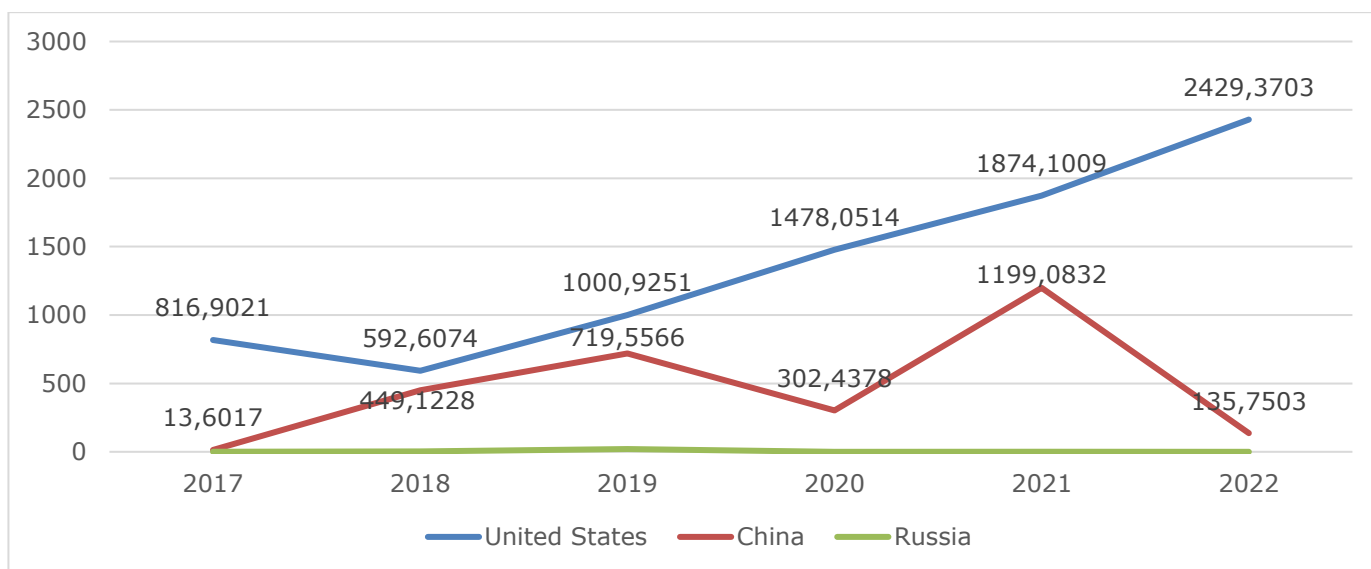
⁷ Ibid., pp. 35–36.

⁸ [National Security Strategy of the United States of America](#). The White House, November 2025, pp. 10, 23–24, 27–29. [Online, 2025.12.12.]

3. Amerikai-arab kapcsolatok a térségben: a szaúd-arábiai esettanulmány

Szaúd-Arábia kulcsszereplő az Ábrahám-megállapodások kiterjesztésében, ugyanis az ország az iszlám szent helyeinek őrzőjeként vezető regionális szereplőnek tartja magát; olyan aktor, amely zöld utat adott a 2020-as Ábrahám-egyezményeknek Izrael és kisebb öböl-menti országok között. Szaúd-Arábia, amely Trump mindkét adminisztrációjában az első külföldi elnöki látogatások célpontja volt, az Ábrahám-megállapodások kiterjesztésével kapcsolatos ismétlődő utalások tárgya. Az amerikai-szaúdi szövetség vizsgálata tágabb közel-keleti kontextusban – mind diplomáciai, gazdasági és biztonsággal kapcsolatos együttműködés kritikus területein, szembeállítva ezt Irán Kínával és Oroszországgal való kapcsolataival – rávilágíthat a régió erőegyensúlyáért folyó verseny ellentétes erőire.

Összességében Szaúd-Arábia gazdasági kapcsolatai az Egyesült Államokkal lényegesen mélyebbek, mint azok, amelyeket Kínával tart fenn, és messze meghaladják Oroszországéit. Ez a helyzet a Trump-adminisztráció kereskedelmi, befektetési és fegyvereladási megállapodásainak közelmúltbeli vállalásaitól független. Ahogy a lentebbi trendvonalak mutatják, ez az amerikai politika hosszú ideje fennáll. A Szaúd-Arábiai Befektetési Minisztérium adatai szerint stabilan emelkedő közvetlen külföldi tőkebefektetés állomány mutatkozik az Egyesült Államokkal 2017-2022 között, messze meghaladva Kína és Oroszország mutatóit.

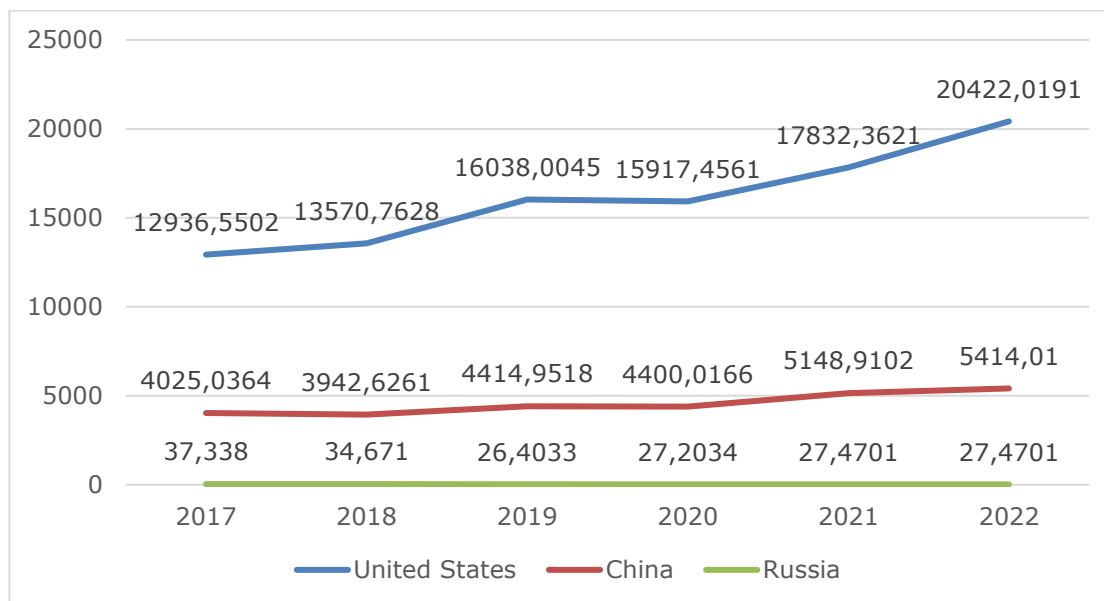

Az Egyesült Államokból, Kínából és Oroszországból Szaúd-Arábiába irányuló közvetlen külföldi tőkebefektetések (FDI) 2017–2022 között, millió USD-ben

*millió USD-ben, a 2024. januári 0,2667-es SAR–USD átváltási árfolyam alapján

Forrás: Szaúd-Arábia Közvetlen Külföldi Befektetési Jelentés, Szaúd-Arábiai Befektetési Minisztérium, 2024. január⁹

⁹ [Saudi Arabia Foreign Direct Investment Report](#), Saudi Arabia Ministry of Investment, January 2024, p. 32. [Online, 2025.11.29.]

Az Egyesült Államok, Kína és Oroszország Szaúd-Arábiában meglévő FDI-állománya 2017–2022 között, millió USD-ben

*millió USD-ben, a 2024. januári 0,2667-es SAR–USD átváltási árfolyam alapján

Forrás: Szaúd-Arábia Közvetlen Külföldi Befektetési Jelentés, Szaúd-Arábiai Befektetési Minisztérium, 2024. január¹⁰

Katonai szempontból a Stockholmi Nemzetközi Békefenntartási Intézet (SIPRI) elemzése szerint Szaúd-Arábia kiemelkedik az Egyesült Államok fő fegyvervásárlójaként, más Öböl-menti Együttműködési Tanács (GCC) országokkal, így Katarral, Bahreinnel és az Egyesült Arab Emírségekkel együtt. Az Egyesült Államok Szaúd-Arábia legnagyobb fegyverszállítója, a Királyság importjának 74%-át biztosítva, ugyanakkor globálisan Szaúd-Arábia az Egyesült Államok legnagyobb fegyvervásárlója az amerikai fegyverexport összértékének 12%-ával. Emellett az Egyesült Államok Katar, Bahrein és az Egyesült Arab Emírségek legnagyobb fegyverszállítója is, 48%, 97% és 42%-os részesedéssel. Szaúd-Arábia és Katar a világ öt legnagyobb fegyverimportőre között szerepel.¹¹

Megjegyzendő, hogy átfogó regionális perspektívából a SIPRI elemzése állandó növekedést azonosított a Közel-Kelet fegyverimportjában 2015–2024 között. E fegyverek jelentősen magasabb százaléka származott az Egyesült Államokból (50,3%) 2020–2024 között, mint Oroszországból (4,1%), vagy Kínából (1,2%). A térség jóval több fegyvert importál európai országokból – Olaszországból, Franciaországból, Németországból és az Egyesült Királyságból – mint az úgynevezett nagyhatalmaktól, Kínától és Oroszországtól. A jelentés szerzői megfigyelték, hogy az Öböl-menti Együttműködési Tanács (GCC) a világ legnagyobb fegyverimportőrei közé tartozik, tagjai több területen észlelnek közösen fenyegetettséget, továbbá biztonsági prioritásokban is osztoznak, valamint egymással összefonódó, időnként feszült biztonsági dinamikákkal rendelkeznek, beleértve Iránnal való viszonyukat is.¹²

¹⁰ Ibid., p. 33.

¹¹ GEORGE, Mathew – DJOKIC, Katarina Djokic – HUSSAIN, Zain – WEZEMAN, Pieter D. – WEZEMAN, Siemon T.: [Trends in International Arms Transfers, 2024](#). Stockholm International Peace Keeping Institute (SIPRI), March 2025, pp. 2, 6. [Online, 2025.11.29.]

¹² HUSSAIN, Zain – TARTIR, Dr. Alaa: [Recent Trends in International Arms Transfers in the Middle East and North Africa](#). Stockholm International Peace Keeping Institute (SIPRI), 2025.04.01. [Online, 2025.11.29.]

Szaúd-Arábia csatlakozott az „Egy övezet, egy út kezdeményezéshez”, és Rijádban fogadta Hszi Csin-ping kínai elnököt 2016-ban a Kínai-Szaúdi Magas Szintű Vegyes Bizottság aláírására, továbbá integrálta azt a Királyság 2030-as Víziójába.¹³ Ugyanakkor, ezt a Trump hivatalba lépése előtti fejleményt jelentősen zárójelbe helyezte az amerikai-szaúdi kapcsolatok intenzívebbé válása, különösen a Trump-adminisztráció idején. Szaúd-Arábia a korábbi várakozások ellenére elutasította a BRICS-hez való csatlakozást,¹⁴ feltehetően az Egyesült Államokkal való kapcsolataira gyakorolt potenciális negatív hatások miatt. A Trump-adminisztráció közel-keleti stratégiájának közelebbi vizsgálata – különösen figyelembe véve az Egyesült Államok történelmi-stratégiai szövetségét Izraellel, valamint kapcsolatait olyan arab országokkal, mint Szaúd-Arábia, az Egyesült Arab Emírségek és Katar – vitathatatlan elköteleződést mutat az e országokkal való diplomáciai, gazdasági és biztonsági kapcsolatok egyidejű erősítésére. Mindezt Trump elnök pragmatikusabb és érdekeken alapuló megközelítés mentén teszi, miközben a CRIN feltartóztatása iránti stratégiai elkötelezettségre támaszkodott. Ez eltér a Biden-adminisztráció inkább nemzetközi normákon alapuló és ideológiai megközelítésétől, amely az emberi jogi visszaéléseket és a demokratikus értékek követését hangsúlyozta.

A Trump-adminisztráció elkötelezettsége az amerikai befolyási övezet régiós elmélyítése iránt a Nemzetbiztonsági Stratégiában lefektetett célkitűzésekből ered, amelyek célja Amerika nemzetbiztonságának és érdekeinek biztosítása a nemzetközi szövetségek erősítésén keresztül. Mind első, mind pedig második ciklusában Trump elnök a Közel-Keletet választotta első hivatalos külföldi látogatása célpontjául, szimbolikusan Szaúd-Arábiát választva első állomásként.¹⁵ Mindkét utazás során a megbeszélések egyrészt diplomáciai szerepvállalást, nagyarányú kétoldalú gazdasági befektetésekről szóló nyilatkozatokat és fegyverüzletek biztosítását foglalták magukban; másrészt az Irán jelentette kölcsönös biztonsági fenyegetést kihangsúlyozó nyilatkozatokat. A két látogatás összehasonlító elemzése rávilágít a fenti tényezők jelenlétére visszatérő témaként, ami tükrözi az adminisztráció régióbeli érdeklődését.

2017-es útja során Arab-Iszlám-Amerikai Csúcstalálkozót hívtak össze, ahol Trump az érdek- és értékalapú szövetségek előmozdítását szorgalmazta a biztonság és stabilitás növelése érdekében. A gazdasági kapcsolatok tekintetében Trump 400 milliárd USD értékű kétoldalú befektetést jelentett be Szaúd-Arábiával, amely lehetővé teszi a Királyság számára, hogy „nagyobb szerepet vállaljon a biztonsági műveletekben.” A CRIN általi fenyegetést a geopolitikai vízió tekintetében Trump „a jó és a rossz közötti csataként” definiálta, felszólította a judaizmus, kereszténység és iszlám „ábrahámhitű” vallásait az együttműködésre a béke előmozdítása érdekében, sürgette a regionális országokat a terrorizmus elleni küzdelemben, és hosszan bírálta Iránt, mint a régió instabilitásáért felelős rezsimet – miközben kerülte Kína vagy Oroszország közvetlen említését.¹⁶ 2025-ös útja során Trump dicsérte a 2020-as Ábrahám-egyezményeket, és felszólította Szaúd-Arábiát, hogy csatlakozzon hozzájuk. Ismét hangsúlyozta a „béke az erő révén” doktrínát. Konkrétan a régióra vonatkozóan felvázolta „azt a jövőt, ahol a Közel-Keletet a kereskedelem határozza meg, nem a káosz, ahol technológiát exportál, nem terrorizmust” vallások közötti harmóniában. Megismételte erős bírálatát Iránnal, mint destabilizáló aktozzal szemben, amely „terrort és vérontást finanszíroz”, és elkötelezte magát, hogy „Irán soha nem fog nukleáris fegyverhez jutni”¹⁷ – ezt a vállalást Bill

¹³ ALGHANNAM, Hesham: [How China Aligned Itself with Saudi Arabia's Vision 2030](#). *Carnegie Endowment for International Peace*, 2025.01.21. [Online, 2025.11.29.]

¹⁴ MAGID, Pasha – EL DAHAN, Maha – SAINI, Manya: [Saudi Arabia sits on fence over BRICS with eye on vital ties with US](#). *Reuters*, 2025.05.08. [Online, 2025.11.29.]

¹⁵ [President Trump Delivers Remarks at the Arab Islamic American Summit](#). *The White House*, 2017.05.21. [Online, 2025.11.29.]; [Fact Sheet: President Donald J. Trump Secures Historic \\$600 Billion Investment Commitment in Saudi Arabia](#). *The White House*, 2025.05.13. [Online, 2025.11.29.]

¹⁶ [President Trump's Speech at the Arab Islamic American Summit](#). *The White House*, 2017.05.21. [Online, 2025.11.29.]

¹⁷ TRUMP, Donald J.: [Remarks at the Saudi–United States Investment Forum](#). *The American Presidency Project*, 2025.05.13. [Online, 2025.11.29.]

Clinton óta minden amerikai elnök megismételte. A gazdasági kapcsolatok tekintetében ismét befektetéseket jelentettek be, ezúttal 600 milliárd USD értékben Szaúd-Arábiával,¹⁸ 1,2 billió USD értékben Katarral¹⁹, és 1,4 billió USD értékben az Egyesült Arab Emírségekkel²⁰. Ezek az üzletek kiemelt hangsúlyt fektettek a védelmi kiadásokra és technológiai fejlesztésre, mesterséges intelligenciára és energiára. Később ugyanabban az évben a Szaúd-Arábiával való elkötelezettséget 1 billió USD-re emelték, az Amerikai-Szaúdi Stratégiai Védelmi Megállapodás aláírásának háttérében, megerősítve a szaúdi percepciót az Egyesült Államokról, mint fő stratégiai partneréről. Trump jóváhagyott egy jelentős védelmi eladási csomagot is, beleértve a jövőbeli F-35-ös vadászgépeket²¹ – utóbbi egy rendkívül keresett eszköz, amelyet jelenleg kizárólag Izrael üzemeltet a térségben.²²

Amikor összevetjük a szaúdi-amerikai együttműködést az Irán és más világhatalmak közötti kooperációval, egyértelmű anomáliát észlelhetünk. Irán megszilárdította diplomáciai, gazdasági és biztonsági kapcsolatait Kínával és Oroszországgal, szemben Szaúd-Arábiával, amely éppen ezeket a kapcsolatokat szilárdította meg az Egyesült Államokkal. A kereskedelem tekintetében a kőolajtermékek alkotják az iráni gazdaság gerincét, 2024-ben a nemzet teljes exportbevételének 57%-ával. Irán becslések szerint a globális bizonyított olajkészletek 9%-át birtokolja,²³ és ez a nélkülözhetetlen jövedelemforrás nagyjából 18%-át képviseli GDP-jének 2021-től.²⁴ Felismerve az olaj lehetőségeit az Iránra gyakorolt gazdasági nyomás kifejtésében, az Egyesült Államok által vezetett nemzetközi szankciók az iráni gazdaságnak ezen szektorát célozták a 2015-ös Közös Átfogó Cselekvési Terv (JCPOA) előkészítése során, hogy Iránt a tárgyalóasztalhoz ültessék. Ezeket a szankciókat 2016-ban feloldották, majd 2018-ban újra bevezették a Trump-adminisztráció JCPOA-ból való kilépésével.²⁵ Ezen szankcióknak az iráni gazdaságra való negatív hatása miatt Irán Kínához fordult hagyományos kereskedelmi partnereinek helyettesítőjeként, dacolva az amerikai szankciókkal,²⁶ és elkerülve a gazdaság teljes összeomlását. Így a szankciók ellenére Irán stabil olajexportot tartott fenn, napi mintegy 1,5-1,7 millió hordóval, éves bevételét majdnem 20%-kal növelve, becsült 43 milliárd USD-re 2024-ben megközelítve a szankciók előtti szintet. Kína Irán teljes olajexportjának mintegy 90%-át kezdte megvásárolni,²⁷ kiugróan alacsony áron, 15%-os kedvezménnyel.²⁸ Kína olajvásárlása gyakorlatilag Irán nemzetgazdaságának legfontosabb éltető ereje, de facto jelentős politikai befolyást teremtve.

Irán növelte katonai kapcsolatait Oroszországgal is, iráni drónokat és dróntechnológiát értékesítve számára, és megállapodva egy közös dróngyár építéséről Oroszországban 1 milliárd USD értékben, ami kritikus fontosságú az ukrajnai katonai szerepvállalásához.²⁹ A kétoldalú kapcsolatok ballisztikus rakéta-

¹⁸ [Fact Sheet: Historic \\$600 Billion Investment Commitment in Saudi Arabia](#). The White House, 2025.05.13. [Online, 2025.11.29.]

¹⁹ [Fact Sheet: President Donald J. Trump Secures Historic \\$1.2 Trillion Economic Commitment in Qatar](#). The White House, 2025.05.14. [Online, 2025.11.29.]

²⁰ [Fact Sheet: President Donald J. Trump Secures \\$200 Billion in New U.S.-UAE Deals and Accelerates Previously Committed \\$1.4 Trillion UAE Investment](#). The White House, 2025.05.15. [Online, 2025.11.29.]

²¹ [Fact Sheet: President Donald J. Trump Solidifies Economic and Defense Partnership with the Kingdom of Saudi Arabia](#). The White House, 2025.11.18. [Online, 2025.11.29.]

²² MCCARTNEY, Micah: [F-35 Map Shows Who Is Buying US Stealth Fighter Jets](#). Newsweek, published 2025.04.02, updated 2025.04.06. [Online, 2025.11.29.]

²³ TradeImex: [Iran Oil Export Data 2024-25: Iran Oil Exports by Country & Iran Oil Production](#). TradeImex, 2025.10.13. [Online, 2025.11.29.]

²⁴ [Oil rents \(% of GDP\) - Iran, Islamic Rep.](#). World Bank Group. [Online, 2025.11.29.]

²⁵ FAQ Topic Page: [Iran Sanctions](#). Office of Foreign Assets Control. [Online, 2025.11.29.]

²⁶ GHASEEMINEJAD, Saeed: [Sanctions? Iran's Secret Oil Network Fuels Its Regime](#). Foundation for Defense of Democracies (FDD), Visegrad24, 2025.05.24. [Online, 2025.11.29.]

²⁷ TradeImex: [Iran Oil Export Data 2024-25: Iran Oil Exports by Country & Iran Oil Production](#). TradeImex, 2025.10.13. [Online, 2025.11.29.]

²⁸ ETASI, Amirreza: [Rising risk to China's covert Iran oil lifeline](#). Asia Times, 2025.08.28. [Online, 2025.11.29.]

²⁹ WALLER, Judit G. – WISHNICK, Elizabeth – SPARLING, Margaret – CONNELL, Michael: [The Evolving Russia-Iran Relationship: Political, Military, and Economic Dimensions of an Improving Partnership](#). The Center of Naval Analyses (CNA), January 2025. [Online, 2025.11.29.]

importot, nukleáris energiatechnológiát, repülőgépeket, szenzorokat és rakétavédelmi technológiát foglalnak magukban. A SIPRI szerint Irán egyre jobban ráutalódott Oroszországra, amely 2015-2019 között 98%-kal, 2020-2024 között pedig 100%-kal részesedett Irán fegyverimportjából.³⁰

Ugyanakkor a CRIN szövetséggént megkérdőjelezhető meghatározás marad. Egyrészt, Kína, Oroszország, Irán és Észak-Korea nemzeti érdekei gyakran ütköznek egymással. Másrészt mindenképpen megfigyelhető a konkrét ügyek mentén történő együttműködés, amely a nyugat „imperializmusának” elutasító szemléletéből fakad. A nyugati szövetségek – NATO, G7 és más intézmények – alternatív keretei magukban foglalják a BRICS-t (eredetileg Brazília, Oroszország, India, Kína és Dél-Afrika), az SCO-t (Sanghaji Együttműködési Szervezet), az Egy övezet, egy út kezdeményezést, valamint az EEU-t (Eurázsiai Gazdasági Unió). 2021 márciusában Kína és Irán 25 éves stratégiai partnerségi megállapodást írt alá több területen.³¹ 2025 januárjában Oroszország és Irán szintén stratégiai partnerséget írtak alá. Ezek a megállapodások ugyanakkor feltűnően nem tartalmaztak NATO-szerű katonai vagy védelmi elkötelezettségeket.³² 2022 februárjában, röviddel az ukrajnai orosz invázió előtt, Kína és Oroszország „határok nélküli” stratégiai partnerségben állapodtak meg több területen történő együttműködésről,³³ amelyet 2025 novemberében tovább mélyítettek.³⁴ 2025 márciusában Kína, Oroszország és Irán ötödik közös tengeri hadgyakorlatukat tartották, elköteleződve a „multilaterális együttműködés” erősítése mellett.³⁵

4. A váltás az arab világban: Izrael létezéshez való jogának elutasításától a normalizációig – a palesztin kérdés árnyékában

Az Izrael és több arab ország – az Egyesült Arab Emírségek, Bahrein, Szudán és Marokkó – közötti 2020-as Ábrahám-megállapodásokhoz vezető folyamat vizsgálatával, valamint az azt követő öt évben történt kiterjesztési kísérletekkel azonosíthatók a felek közeledésben való részvételének kulcsindokai. Ez a paradigmaváltás nagy valószínűséggel a Közel-Keleten, leginkább az iráni színtéren bekövetkezett jelentős fejlemények eredményeként következett be. Miközben a palesztin színtéren zajló fejlemények mindig is fontos retorikai szerepet játszottak a folyamatban, és bizonyos szinten befolyásolhatták azt; mégis alig hatottak abba az irányba, hogy alapvetően megváltoztassák azokat az alapelveket, amelyek a felek együttműködési szándékának alapját képezik.

Történelmileg Izrael és a tágabb arab és muszlim világ közötti ellenségeskedés az utóbbinak zsidó állam és a cionista mozgalom megteremtésével szembeni ellenállásából származott a 19. század végén, és 1948-ban, Izrael megalakulásával tetőzött. Az mögöttes indoklás változatos volt, bár főleg vallási és anti-imperialista érvelésben gyökerezett.

Az 1967-es hatnapos háborúban aratott izraeli győzelmet követően az úgynevezett arab elutasítás politikáját leginkább a Kartúmi Nyilatkozat fejezte ki, amelyben az Arab Liga megerősítette az arab egység fogalmát Izraellel szemben, és kinyilvánította: „nincs béke Izraellel, tilos Izrael elismerése, tilos tárgyalni vele.”³⁶ Ezt az elvet Benjamin Netanjahu izraeli miniszterelnök definiálta újra annak szemléltetésére, hogy a helyzet megváltozott, mivel Szudán 2020-ban békeszerződést írt alá Izraellel, megfordítva a Három Nem-et Három Igen-né.³⁷ Az 1967 óta eltelt években a régiót közeledésre és békére vezető nemzetközi

³⁰ HUSSAIN, TARTIR: [Recent Trends in International Arms Transfers in the Middle East and North Africa](#). *Stockholm International Peace Keeping Institute (SIPRI)*.

³¹ Reuters: [Iran and China sign 25-year cooperation agreement](#). *Reuters*, 2021.03.21. [Online, 2025.11.29.]

³² SMAGIN, Nikita: [New Russia-Iran Treaty Reveals the Limits of Their Partnership](#). *Carnegie Politika*, 2025.01.21. [Online, 2025.11.29.]

³³ [Joint Statement of the Russian Federation and the People's Republic of China on the International Relations Entering a New Era and the Global Sustainable Development](#). *President of Russia*, 2022.02.04. [Online, 2025.11.29.]

³⁴ ABBASOVA, Vusala: [Russia, China Sign 15 Cooperation Agreements, Pledge to Deepen Strategic Partnership](#). *Caspian News*, 2025.11.05. [Online, 2025.11.29.]

³⁵ FDD: [Russia and China to Discuss Iranian Nuclear Program Following Joint Naval Drills](#). *Foudnation for Defense of Democracies*, 2025.03.13. [Online, 2025.11.29.]

³⁶ [LAS Khartoum Resolution, 1 September 1967](#). *United Nations*. [Online, 2025.11.29.]

³⁷ [PM Netanyahu on the declaration of normalization between Israel and Sudan](#). *Ministry of Foreign Affairs, communicated by the Prime Minister's Media Adviser*, 2020.10.24. [Online, 2025.11.29.]

folyamatok erősen az izraeli-palesztin konfliktusra összpontosítottak, mint a tágabb izraeli-arab és muszlim körben való előrelépés kulcsára. A hidegháború végével az 1992-ben megválasztott új izraeli Munkapárt-kormány, Jichák Rabin vezetésével jelentős áttörést ért el a palesztin színtéren, példátlan biztonsági és területi engedményeket tett, miközben Jásszer Arafatot, a PFSZ elnökét, mint partnert hívta meg. Efraim Karsh szerint Arafat „a PFSZ-t a világ egyik leggyilkosabb terrorista szervezetévé változtatta azzal a mindent felülíró céllal, hogy elérje Izrael bukását”. Joel Fishman szerint a kétállami terv „olyan csapda volt, amely elrejtje azt a végső stratégiájukat, hogy más eszközökkel éri el Izrael politikai megsemmisítését”, hivatkozva a Palesztin Charta 21. cikkére, amely meghatározta, hogy „Az arab palesztin nép – amely a fegyveres palesztin forradalomban fejezi ki akaratát – elutasít minden olyan megoldást, amely Palesztina teljes felszabadítását hivatott helyettesíteni.”³⁸ Valójában az Oslói Megállapodások és Arafat PSZ-ének megtestesülése jelentős biztonsági romlást idéztek elő Izraelen belül, ami 9,3-szor több izraeli civil áldozatot eredményezett a palesztin terrorizmus által a megállapodások 1994-es aláírása és 2022 (az október 7-i támadások előtt) közötti időszakban, mint Izrael 1948-as megalakulása és 1994 közötti teljes időintervallumban.³⁹ A világ vezetői újra és újra világossá tették, hogy az izraeli-palesztin konfliktus rendezése kulcsfontosságú az izraeli-arab normalizációhoz. Az 1978-as izraeli-egyiptomi békeszerződés hangsúlyozta, hogy a „palesztin probléma megoldása,” beleértve az önrendelkezést, kulcsfontosságú a „béke eléréséhez a Közel-Keleten,” az izraeli területi engedményeket a palesztinoknak „az arab-izraeli konfliktus békés rendezésének egyetlen megállapodott alapjaként” írva le.⁴⁰ Az 1993-1995-ös Oslói Megállapodásokat követően az izraeli-arab fronton tapasztalható előrelépés jelezte az arab és muszlim világ hajlandóságát Izraellel való kapcsolatfelvételre – de csak abban az esetben, ha az izraeli-palesztin konfliktus rendeződik. Ilyen volt az 1994-es izraeli-jordán békeszerződés aláírása, illetve alacsony szintű diplomáciai kapcsolatok létesítése Izrael és olyan arab országok, mint Marokkó és Omán között. Az izraeli-palesztin békefolyamat megrekedésével az úgynevezett 2002-es Arab Békekezdeményezés Szaúd-Arábia vezetésével elismerte, hogy „az igazságos és átfogó béke a Közel-Keleten az arab országok stratégiai lehetősége,” és ennek megvalósítása érdekében az „1967 júniusa óta megszállt összes arab területről való teljes izraeli kivonulást követelte, a [...] föld békéért elv alapján; valamint egy Kelet-Jeruzsálem-i fővárossal rendelkező független palesztin állam Izrael által való elismerését, cserébe az Izraellel való normális kapcsolatok kialakításáért egy átfogó béke keretében.”⁴¹ A paradigma, amely azt írja elő, hogy az egyetlen út az izraeli-arab béke eléréséhez az izraeli-palesztin konfliktus rendezésén keresztül vezet – jelentős izraeli engedményekkel, palesztin állam létrehozásával és Jeruzsálem felosztásával – így az ellentétek áthidalására irányuló folyamatos kísérletek alapjává vált. Ez alatt értjük a konfliktus internacionalizálását.

Az 1980-as Velencei Nyilatkozat az Európai Tanács részéről elismerte az „átfogó békerendezés” elvét Izrael és az arab világ között, amely a „palesztin probléma [...] igazságos megoldásán” alapul.⁴² Több ENSZ Közgyűlési határozat hasonló megállapítást tett. Barack Obama amerikai elnök hangsúlyozta, hogy a kétállami megoldás az „egyetlen megoldás” a konfliktusra, arab vezetők pedig 2010-ben még mindig az Arab Békekezdeményezésre hivatkoztak.⁴³ John Kerry akkori külügyminiszter 2016-ban megerősítette ezt a nézetet, kijelentve, hogy „Nem, nem, nem és nem. [...] Nem lesz előrelépés és különálló béke az arab világgal a palesztin [béke] folyamat és palesztin béke nélkül. Ezt mindenkinek meg kell

³⁸ FISHMAN, Joel: [The “Two-State Solution” and the Arab Palestinians: Partition or Politicide?](#). *Jerusalem Center for Security and Foreign Affairs (JCFA)*, Vol. 23, No. 2, 2023.02.16. [Online, 2025.11.29.]

³⁹ AVIVI, Amir – YISSACHAR, Or – HACHOEN, Gershon: [The Oslo Debacle: 30 Years to the Accords that Changed Israel](#). *David Institute for Security Policy*, 2023.09.13. [Online, 2025.11.29.]

⁴⁰ [Foreign Relations of the United States, 1977–1980, Volume IX, Arab-Israeli Dispute, August 1978–December 1980, Second, Revised Edition; 40. Draft Text Prepared by the Assistant Secretary of State for Near Eastern and South Asian Affairs \(Saunders\)](#). *United States Department of State, Office of the Historian*, undated. [Online, 2025.11.29.]

⁴¹ [Beirut Declaration on Saudi Peace Initiative, March 28, 2002](#). *Government of Israel, Ministry of Foreign Affairs*, 2002.03.28. [Online, 2025.11.29.]

⁴² [Venice Declaration on the Middle East](#). *United Nations, Mideast situation – European Council declaration on the Middle East (Venice) – EC text/Non-UN document, Venice European Council*, 1980.06.12-13. [Online, 2025.11.29.]

⁴³ [Remarks by President Obama, President Mubarak, His Majesty King Abdullah, Prime Minister Netanyahu and President Abbas Before Working Dinner](#). *The White House, President Barack Obama, Office of the Press Secretary*, 2010.09.01. [Online, 2025.11.29.]

értene. Ez a megkerülhetetlen realitás.”⁴⁴ Ezek az izraeli-palesztin konfliktus áthidalására irányuló kísérletek nem valósultak meg, ami évtizedekig tartó patthelyzethez vezetett a tágabb izraeli-arab politikai folyamatban. Állítólag ennek a tágabb normalizációnak a kulcsa az izraeli-palesztin konfliktus *megoldása* volt, nem pedig a pusztá *előrelépés*. Különböző magyarázatokat születtek a helyzet magyarázataként, kiemelendő a sorozatos palesztin elutasítás, az ismételt 1996-os, 1999-es, 2000-es, 2004-es és 2008-as nagylelkű ajánlatokkal szemben. Egyes értelmezések szerint ennek a célja az volt, hogy olyan elfogadhatatlan ajánlatok szülessenek, amelyek implementálása súlyosan veszélyeztetné Izrael nemzetbiztonságát. Mindeközben ezen ajánlatok az arab világot pozitív fényben tüntetik fel, és a Zsidó Államot hozzák lépéskényszerbe. Karsh megjegyezte, hogy „a legújabb 'béke' feltétel... történetesen Izrael önpusztítását vonja maga után”⁴⁵, míg Eitan Gilboa úgy kommentálta, hogy „az, amit Izrael hajlandó feladni, nem éri el azt a minimumot, amelyet a palesztinok követelnek.”⁴⁶ Ahogyan azt Clinton elnök megfogalmazta: „Majd behaltam abba, hogy államot adjak a palesztinoknak. [...] A Közel-Keleten senki sem ártatlan, de valójában soha nem tudunk alapvető változást elérni a térségben, hacsak az izraeliek nem érzik úgy, hogy számunkra valóban számít, élnek-e vagy meghalnak.”⁴⁷ Clinton szerint Arafat „elutasította egy palesztin állam lehetőségét” a nagylelkű, Izrael által elfogadott ajánlatok ellenére.⁴⁸ Noha a felek nem jutottak megoldásra – sőt, a konfliktus tovább mélyült –, a szélesebb izraeli-arab együttműködés mégis elkezdett körvonalazódni, függetlenül az izraeli-palesztin rendezés előrehaladásától. 2020 augusztusában az Egyesült Államok békeszerződést közvetített Izrael és az Egyesült Arab Emírségek, Bahrein, Marokkó és Szudán között, hivatalosan „Ábrahám-megállapodásnak” nevezve – jelentős izraeli engedmények nélkül a palesztin fronton. Természetesen az Ábrahám-megállapodások szövege tükrözi az arab világ hozzáállásának evolúcióját 2002 és 2020 között, beleértve az ENSZ határozatok, az Arab Békekezdeményezés és a palesztin államiság Izraellel való béke előfeltételeként való mellőzését. Ehelyett tartalmazott egy homályos elkötelezettséget „az [...] erőfeszítések folytatására az izraeli-palesztin konfliktus igazságos, átfogó, realisztikus és tartós megoldásának elérése érdekében [...], amely megfelel mindkét nép jogos szükségleteinek és törekvéseinek, valamint az átfogó közel-keleti béke, stabilitás és jólét előmozdítására.”⁴⁹ Netanjahu ezt olyan stratégiként értelmezte, amely lehetővé teszi az izraeli-arab béke megvalósítását a palesztin jóváhagyás megkerülésével, ellentétben a korábbi paradigmákkal.⁵⁰ Az izraeli-arab béke kilátásait övező korábbi és jelenlegi nyilatkozatok, valamint a közel-keleti és globális fejlemények elemzése révén a következő fejezetek feltárják azt a jelentős paradigmaváltást, amely a palesztin kérdést a béke előfeltételéből más, sürgetőbb megfontolások mögé helyezte.

5. Irán

Az 1979-es iráni iszlám forradalom óta a khomeinista rezsim Iránt egy, a Nyugattal erős kapcsolatokkal rendelkező regionális aktorból, amelyet a Pahlavi monarchia vezetett, olyan destabilizáló erővé alakította a térségben, amely a „forradalom exportálására,” azaz regionális és globális befolyásának kiterjesztésére

⁴⁴ [13th Annual Saban Forum: Challenge for the Trump Administration in the Middle East, A Conversation with U.S. Secretary of State John Kerry](#). U.S. Department of State, 2016.12.04. [Online, 2025.11.29.]

⁴⁵ KARSH, Efraim: [The Palestinians and the "Right of Return"](#). Commentary, May 2001. [Online, 2025.11.29.]

⁴⁶ WEINBERG, David M.: [Israeli-Palestinian Diplomacy: Whereto?](#). The Begin-Sadat Center for Strategic Studies (BESA), 2013.09.29. [Online, 2025.11.29.]

⁴⁷ GURCIULLO, Brianna: [Bill Clinton: 'I killed myself to give the Palestinians a state'](#). Politico, 2016.05.13. [Online, 2025.11.29.]

⁴⁸ TOI STAFF: [Bill Clinton: Young Americans shocked to learn Arafat turned down Palestinian state](#). The Times of Israel, 2024.12.05. [Online, 2025.11.29.]

⁴⁹ [Abraham Accords Peace Agreement: Treaty of Peace, Diplomatic Relations and Full Normalization between the United Arab Emirates and the State of Israel](#). United States Department of State, 2020.09.15, pp. 1–2. [Online, 2025.11.29.]

⁵⁰ YAARI, Ehud: [The Road Beyond UAE-Israel Normalization](#). The Washington Institute for Near East Policy, 2020.09.10. [Online, 2025.11.29.]

törekszik. A síita tanításoktól vezérelve az iráni rezsim „központi pillérét” erős nyugat-ellenes és antiszemita filozófia határozta meg.⁵¹ Az iráni alkotmány 3. cikke, 5. bekezdése az iráni rezsim alapító szövegébe ágyazta be a nyugat-ellenes érzelmeket, előírva „az imperializmus teljes felszámolását és a külföldi befolyás megakadályozását.”⁵² Khomeini az 1970-ben megjelent *Islám kormányzás: a jogtudósok gyámsága* (Velajat-e Faqih) című művében a muszlim uralkodók alkalmatlanságát tette felelőssé az „imperialista behatolás” lehetővé tételéért, míg végrendeletében az Egyesült Államokat „önelégült terroristának” nevezte, amelynek „szövetsége a nemzetközi cionizmus.”⁵³

Khomeini utóda Irán legfőbb vezetőjeként, Ali Khamenei, folytatta ezt a paradigmát prédikációban és publikációiban Izraelre következetesen „cionista rezsimként,” a régió „rákos daganataként” hivatkozva, amelyet „ki kell irtani,” az Egyesült Államokra pedig mint a muszlim-ellenes erők támogatójára és a muszlim egység⁵⁴ szempontjából káros tényezőre. Mindeközben folyamatosan kiemelte a palesztin „küzdelmet” mint bináris erkölcsi választást, amelyben nincs más lehetőség, csak a katonai ellenállás, amíg Izrael el nem bukik, azt „az iszlám világ legfontosabb kérdésének” nevezve.⁵⁵ Ezt a filozófiát egyre inkább párosították katonai erőépítéssel és fokozott regionális aktivizmussal, más, szunnita többségű arab országok és Izrael kárára, egy négy pillérre épülő erőfeszítésben. Először is, Irán „stratégiai mélységének” kiterjesztésére irányuló erőfeszítés, amelyet az Iráni Forradalmi Gárda Qods Hadteste szervezett meg, a Közel-Keleten egy Iránnal összehangolt militáns tengely létrehozásához vezetett. Idővel Irán támogatást nyújtott vagy létrehozott olyan terrorszervezeteket, mint a Hamász, a Hezbollah és a húszik, továbbá fegyveres csoportokat Irakban, valamint hálózatokat Afrikában, Latin-Amerikában és Délkelet-Ázsiában. Mindeközben Teherán a szíriai Aszad-rezsimet is támogatta – becslések szerint évente több mint 2 milliárd dollárt fordítva e katonai kapacitások kiépítésére.⁵⁶ Tekintettel arra, hogy a Muszlim Testvériséget törvényen kívül helyezték Egyiptomban, Szaúd-Arábiában és az Egyesült Arab Emírségekben, az érdekük az is, hogy a Hamász, mint a Testvériség leágazása, ellen fellépjenek. Másodszor, Irán ösztönzött vagy aktívan részt vett destabilizációs erőfeszítésekben, még arab vezetők megdöntésére irányuló kísérletekben is az úgynevezett arab tavasz során, beleértve az Irán által ösztönzött vagy felbújtott tüntetéseket Bahreinben, amelyek közvetlen szaúdi katonai beavatkozáshoz vezettek;⁵⁷ továbbá pán-arab blokádot Katarral szemben reakcióként a belügyeikbe történő beavatkozására Teherán és Doha által, valamint a 2019-es iráni támadást a szaúd-arábiai Aramco kőolajiparának létesítményeire, amely nem eredményezett katonai megtorlást.⁵⁸ Harmadszor, Irán jelentős ballisztikus rakéta-arsenált fejlesztett, és nemrég még azt tervezte, hogy hat éven belül akár 20 000 ilyen rakétát készít, amely képes Izrael és Szaúd-Arábia teljes területének lefedésére.⁵⁹ Negyedikként – és talán a legsúlyosabb fejleményként – Irán egy rejtett nukleáris fegyverprogramot folytat, amelyet polgári nukleáris tevékenységként álcáz. Bár az atomsorompó-szerződés (NPT) részes állama, és a 2015-ös JCPOA keretében kötelezettséget vállalt arra, hogy nem fejleszt nukleáris fegyvereket, Irán következetesen tagadta programja katonai jellegét a jelentős hírszerzési bizonyítékok ellenére. Mégis legalább az 1990-es évek „AMAD projektje” óta és leginkább a JCPOA aláírásáig és 2021-

⁵¹ [In the shadow of the war, Iranian hostility toward Israel is growing while denying its existence](#). *The Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center*, 2023.11.08. [Online, 2025.11.29.]

⁵² [Constitution of the Islamic Republic of Iran](#). *Legal Tools*, p. 8. [Online, 2025.11.29.]

⁵³ KHOMEINI, Sayyid Ruhullah Musawi: [Imam Khomeini's Last Will and Testament](#). *Al Islam*. [Online, 2025.11.29.]

⁵⁴ KHAMENEI, Ali: [If the Islamic Ummah uses its inner strength, it can eradicate that cancerous tumor - the Zionist regime](#). *Khamenei.ir*, 2024.09.21. [Online, 2025.11.29.]

⁵⁵ KHAMENEI, Ali: [The Most Important Problem of the Islamic World: Selected Statements by Ayatollah Khamenei About Palestine](#). *Khamenei.ir*, p. 11. [Online, 2025.11.29.]

⁵⁶ YISSACHAR, Or – KUPERWASSER, Yossi: [Nuclear Iran: an Existential Threat to the Zionist Enterprise](#). *Israel's Defense naand Security Forum (IDSF)*, pp. 43–46. [Online, 2025.11.29.]

⁵⁷ BRONSON, Rachel: [Saudi Arabia's Intervention in Bahrain: A Necessary Evil or a Strategic Blunder?](#). *Foreign Policy Research Institute (FPRI)*, 2011.03.03. [Online, 2025.11.29.]

⁵⁸ BURGESS, Sanya: [Attack on Saudi oil fields 'legitimate defence' by Houthis, Iran says](#). *Sky News*, 2019.09.30. [Online, 2025.11.29.]

⁵⁹ [Security Snapshot | "Rising Lions": Israel on a War to Remove an Existential Nuclear and Missile Threat by Iran](#). *David Institute for Security Policy*, updated 2025.06.15. [Online, 2025.11.29.]

től kezdve Irán felgyorsította a katonai nukleáris programjának kritikus komponenseinek fejlesztését nemzetközi kötelezettségei ellenére. Röviddel a 2025. júniusi Iránra mért csapás előtt – 20 év után először – a NAÜ kinyilvánította Irán NPT-nek való meg nem felelését. Ugyanekkor izraeli becslések szerint Iránt csak napok választották el az első nukleáris eszközhöz elegendő hasadóanyag előállításától.⁶⁰ Irán nukleáris programját Izrael, valamint több arab állam – így Szaúd-Arábia, az Egyesült Arab Emírségek és Bahrein – elsődleges biztonsági fenyegetésnek tekinti, különösen annak fényében, hogy az Iránnak régióval, az arab világgal és a Nyugattal szemben képviselt, fentebb ismertetett ideológiai álláspontjával párosul. Ez potenciálisan veszélyes fejleményt jelentett, amely meghatározó tényező volt az arab világ számára az Izraellel kapcsolatos korábbi megközelítésének újragondolásában, felülmúlva a meglévő, hagyományos tényezőket – ide tartozik a palesztin ügy és más történelmi sérelmek. Irán közös fenyegetésként való észlelése Izrael és az arab világ részéről egyaránt visszatérő elem az izraeli vezetők diskurzusában, különösen Netanjahu nyilatkozataiban, amelyek szerint Irán „nemcsak Izraelre, hanem az egész világ békéjére is súlyos veszélyt jelent,” és hogy „a világot fenyegető legnagyobb veszély a militáns iszlám és a nukleáris fegyverek összekapcsolódása.”⁶¹ Mégis ez nagyban hiányzott az arab vezetők nyilvános megjegyzéseiből, előnyben részesítve a diszkrétebb megközelítést a rezsimmel szemben. A ritka kivételek egyikét a Perzsa-öböl menti Együttműködési Tanács Miniszteri Tanácsának 2024-es nyilatkozata jelentette, amely óvatosan „konstruktív megértések” kialakítására szólított fel Irán „nukleáris dossziéjával” kapcsolatban, ideértve az urándúsítás békés, polgári szintre történő korlátozását, valamint Irán ballisztikusrakéta-programjával és egyéb biztonsági kérdésekkel kapcsolatos aggodalmak kezelését a „jószomszédi viszony” megteremtése érdekében.⁶² Irán elleni közvetlen nyilvános nyilatkozatok ritkább esetei között szerepelnek Mohammed bin Salman szaúdi koronaherceg (MbS) megjegyzései, amelyek az Atlantic Magazine-nak 2018-ban adott interjújaig nyúlnak vissza, azóta további hasonló megjegyzések nélkül. MbS Khamenei iráni vezetőt „a Közel-Kelet Hitlerjének” nevezte, attól tartva, hogy hasonló érdektelenség mutatkozik a szélsőséges erőkkel szemben, mint a második világháború előtt Európában. Egy olyan trónörökösztől, aki az iszlám szent helyeinek őrzőjének szerepére készül, ez példátlan volt: pozitívan utalt az Izraellel való béke lehetőségére a közös gazdasági érdekek mentén, miközben elismerte mind a palesztinok, mind Izrael földhöz való jogát.⁶³ Említendő a kiszivárgott videó a 2019-es varsói Közel-Keleti Konferenciáról. Bahrein, az Egyesült Arab Emírségek és Szaúd-Arábia külügyminiszterei Iránra, mint „gonosz” regionális aktorra és biztonsági fenyegetésre hivatkoztak, amely megakadályozza a békét, ugyanakkor az izraeli-palesztin kérdés korábbi központi szerepét elavultnak nevezték.⁶⁴ Miközben az arab államok a nyilvánosság előtt visszafogottabb álláspontot képviseltek, Izrael csatlakozhatott az Egyesült Államok Központi Parancsnokságához, közös hadgyakorlatokat folytatott arab hadseregekkel, valamint Bahreinben fogadták az IDF vezérkari főnökét;⁶⁵ mindeközben folyamatos jelentések szóltak az Iránnal kapcsolatos, háttérben zajló izraeli-arab biztonsági együttműködésről.

6. A stabil fal: az arab vezetők ingadozó óvatossága az egymást követő amerikai adminisztrációk alatt

Az arab és muszlim világ Izraellel való normalizáció felé történő paradigmaváltása mögötti okokat feltárva fontos megvizsgálni az arab döntéshozók alapvető prioritásait. „Stabil falhoz támaszkodni” egy gyakori arab közmondás annak jelzésére, hogy csak stabil partnerek biztosítják az arab bizalmat, és hogy egy megbízható szuperhatalomnak fenn kell tartania az arab vezetők uralmának stabilitását. Mint ilyen, az

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ [PM Netanyahu's speech to a joint session of the US Congress](#). Government of Israel, Ministry of Foreign Affairs, 2015.03.03. [Online, 2025.11.29.]

⁶² General Secretariat – Riyadh: [Statement Issued by the Ministerial Council of the Gulf Cooperation Council During its 161st Session](#). Cooperation Council for the Arab States of the Gulf (GCC), General Secretariat, 2024.09.09. [Online, 2025.11.29.]

⁶³ GOLDBERG, Jeffrey: [Saudi Crown Prince: Iran's Supreme Leader 'Makes Hitler Look Good'](#). The Atlantic, 2018.04.02. [Online, 2025.11.29.]

⁶⁴ AHREN, Raphael: [In clip leaked by PMO, Arab ministers seen defending Israel, attacking Iran](#). The Times of Israel, 2019.02.14. [Online, 2025.11.29.]

⁶⁵ I24 News: [Israeli army chief on first official visit to Bahrain](#). I24 News, 2022.03.09. [Online, 2025.11.29.]

Obama-adminisztráció erőfeszítései a 2015-ös JCPOA biztosítására mind Izraelben, mind az arab döntéshozói körökben ellenségeskedést váltottak ki, Netanjahut arra készítette, hogy kijelentse, az ügy „Izraelt és sok arab államot közelebb hozta egymáshoz, mint valaha, olyan intimitásban és barátságban, amelyet nem láttam életemben, és néhány évvel ezelőtt elképzelhetetlen lett volna.”⁶⁶ Ezért Trump Iránnal szembeni ellentétes megközelítése és „maximális nyomás” filozófiája megnyugtató hatást váltott ki a régióban.

A Biden-kormányzatnak a megállapodás újjáélesztésére irányuló erőfeszítéseinek szintén negatív volt a fogadtatása a régióban, mivel azokat Irán megbékítésére irányuló kísérletként értékelték, hiteles válasz nélkül Teherán nukleáris ambícióira. Az iráni urándúsítás fokozódásával és a JCPOA újjáélesztésére tett amerikai kísérletekkel párhuzamosan 2023 márciusában Kína közvetítésével példa nélküli szaúdi–iráni normalizációs megállapodás született. Egyrészt, ezt elsősorban stratégiai következmények nélküli, szimbolikus jelentőségűnek tekinthető; másrészt viszont a Közel-Kelet ügyeiben való rendhagyó kínai szerepvállalásként is értelmezendő, amely erős jelzést küldött a Biden-adminisztrációnak Szaúd-Arábia Irán megerősödésével kapcsolatos aggodalmairól és Rijad azon törekvéséről, hogy egy magabiztosabb Irán hatásait annak részleges megbékítésével enyhítse.⁶⁷ 2025 júniusában Izrael megelőző csapást indított Irán ellen, sikeresen támadva számos nukleáris létesítményt és évekkel visszavetve az iráni nukleáris programot, miközben megsemmisítette az ország ballisztikus rakéta-képességeinek mintegy 65%-át. Később az Egyesült Államok – B-2-es lopakodó bombázókat is bevetve – csatlakozott a fordói valamint az isfahani és natanzi létesítmények elleni támadáshoz.⁶⁸ Trump elnök úgy fogalmazott, hogy „levették a Közel-Keletről a sötét felhőt azzal, hogy Iránt visszatették a helyére”, hozzátéve: „ez ma már egy egészen más Közel-Kelet, ahol vannak országok, amelyek békét akarnak.”⁶⁹ Trump és Izrael továbbra is közvetlen kapcsolatot láttak az iráni fenyegetés visszaszorítása és az izraeli–arab béke esélyeinek növekedése között. Emellett a gázai helyzetben elért előrelépések is kulcsfontosságúnak az arab világ békefolyamathoz való viszonyának megváltozásában: a 2025 októberében megkötött gázai tűzszüneti megállapodást – amely magában foglalta valamennyi izraeli tús szabadon bocsátását, valamint a Hamász és tágabb értelemben Gáza demilitarizálását – széles körben támogatták egy kairói nyilvános aláírási ceremónián európai, arab és muszlim vezetők, köztük Pakisztán és Indonézia részvételével.⁷⁰

7. Összegzés

A Trump-adminisztráció Közel-Keleten tanúsított intenzív szerepvállalásának mögöttes logikáját vizsgálva egy szűk, regionális vagy kétoldalú megközelítés nem bizonyul elegendőnek. Indokolt egy tágabb perspektíva alkalmazása, amely a hidegháborús elrettentési stratégia szellemében figyelembe veszi az Egyesült Államok geostratégiai érdekeit a kommunizmus feltartóztatásában, amelyet ma a CRIN, vagyis Kína, Oroszország, Irán és Észak-Korea testesít meg; továbbá az amerikai befolyási övezet kiterjesztését, mint az Egyesült Államok biztonságának szavatolására szolgáló eszközt; valamint mindezek megjelenését az amerikai külpolitikában. Erős bizonyítékok utalnak arra, hogy jelenleg két, egymással ellentétes irányú folyamat zajlik a térségben: egyrészt az Egyesült Államok jelentős diplomáciai, gazdasági és biztonsági beruházásai – különösen Szaúd-Arábiában –, valamint Izraellel fenntartott szoros szövetsége; másrészt Kína és Oroszország jelentős beruházásai Iránban. Ezek a tendenciák a nagyhatalmi versengést a Közel-Kelet mikrokozmoszában sűrítik össze.

Az Ábrahám-megállapodások 2020-as modelljének lehetséges kiterjesztése – amely eredetileg Izrael és az Egyesült Arab Emírségek, Bahrein, Marokkó és Szudán közötti kétoldalú megállapodásokra összpontosított – Szaúd-Arábia bevonásával, mint a szélesebb muszlim világ (beleértve Indonéziát is) kapujával, jelentős potenciált hordoz a zsidó–keresztény civilizáció és az iszlám közötti viszonyrendszer átfogó

⁶⁶ UN News: [At UN Assembly, Israel's Netanyahu claims Iran harboring secret nuclear site](#). *United Nations*, 2018.09.27. [Online, 2025.11.29.]

⁶⁷ LEITER, Dr. Yechiel M.: [Saudi-Iran Rapprochement and Saudi-Israel Normalization: No Contradiction Intended](#). *Jerusalem Center for Security and Foreign Affairs (JCFA)*, 2023.05.24. [Online, 2025.11.29.]

⁶⁸ [Final Situation Report | "Rising Lion", Israel-Iran War: Day 1-12 | Updated June 26, 2025 14:00PM \(Israeli Standard Time GMT+3\)](#). *David Institute for Security Policy*, 2025.06.26. [Online, 2025.11.29.]

⁶⁹ Fox News: [President Trump on Mamdani, 'seditious' democrats | Brian Kilmeade Show](#). *YouTube*, 2025.11.21, timestamp 19:11. [Online, 2025.11.29.]

⁷⁰ PORAT, Atar – LAHAV, Eran – GELB, Yishai: [Israel Weekly War Summary Week #106 | October 13 - October 18, 2025](#). *David Institute for Security Policy*, 2025.10.20. [Online, 2025.11.29.]

újrarendezésére. A palesztin kérdés – bár belpolitikai szempontból továbbra is fontos – másodlagossá vált Irán politikai és katonai ambícióinak, valamint előretörésének fenyegetéséhez képest. Ezek nélkül valószínű, hogy az izraeli–arab normalizáció továbbra is az izraeli–palesztin konfliktus előrehaladásától, sőt annak megoldásától függött volna. E két tényező – Irán növekvő fenyegetése és a palesztin kérdésben kialakult patthelyzet – azonban nem egymást erősítette, hanem inkább egymással ellentétes irányba hatott. Ennek következtében az arab világnak önállóan kellett áttörést elérnie a az Izraellel való normalizáció folyamatában. A több évtizedes ellenségeskedést, Izrael arab elutasítását és a palesztin konfliktus nemzetköziesítését követően megingott az izraeli–palesztin konfliktus egyetlen, mint kizárólagos értelmezési keretéhez való ragaszkodás, és a kétállami megoldás, mint megkérdőjelezhetetlen alapvetés jelentősége is csökkent a megváltozott realitások fényében. Az arab világ Izraellel való normalizációját korábban gátló, tiltó jellegű előfeltételek így példátlan módon rugalmasabbá váltak az alapvető stratégiai prioritások szolgálatában. Nevezetesen: a cél az erős nagyhatalmi támogatás biztosítása lett a hatalmon maradás érdekében. Ennek eléréséhez korábban Izrael elidegenítése vezetett, mára azonban éppen az Izraelhez – mint megbízható regionális partnerhez és az Egyesült Államok szoros szövetségeséhez – való közeledés vált eszközzé. Röviden: az arab világ alapvető prioritásai változatlanok maradtak, miközben a geopolitikai fejlemények a folyamatot egy alapvető újragondolás irányába terelték. Ennek keretében Izrael páriából partnerré vált, felismerve, hogy Jeruzsálem egyben kapu Washington felé is. A jövőre tekintve – amennyiben az Ábrahám-megállapodások valóban tovább bővülnek – e siker abban is megmutatkozhat majd, hogy Európa mennyire hajlandó félretenni a korábbi dogmákat, és mennyire képes realisabb jövőképet kialakítani a térség számára. A közvetlen szomszédság stabilitásának előmozdítása az Európai Unió közös biztonság- és védelempolitikájának egyik alappillére. Egy stabilabb Közel-Kelet mérsékelné az Európába irányuló illegális migrációt, valamint csökkentené a konfliktusok eskalációjának kockázatát, amelyek Európát is érintik. Ennek az eléréséhez vezető út azonban hagyományosan az Izraeltől megkövetelt jelentős területi engedményekre összpontosított, ahelyett hogy egy olyan érdek- és biztonságalapú szövetséget helyezett volna előtérbe, amelynek középpontjában a pragmatizmus és az Irán által jelentett közös fenyegetés áll.

Európa részesülhet az Izrael és az arab világ közötti közeledésből fakadó, tervezett regionális összekapcsoltság előnyeiből. Ez magában foglalja az energia-infrastruktúrákat és a kereskedelmi folyosókat, amelyek már előkészítés alatt állnak, és a többoldalú államközi megállapodások véglegesítésére várnak. Az olyan kezdeményezésekhez való csatlakozás, mint az IMEC – az India–Közel-Kelet–Európa Gazdasági Folyosó –, vagy a biztonságtechnológia, a mezőgazdaság és a fintech területén tervezett innovációs együttműködések, jelentősen növelhetik Európa befektetési lehetőségeit a konstruktív regionális szereplők körében. A Közel-Kelet gazdasági megerősítése egyben értelmezhető az Európai Unió alapját képező merkantilista megközelítés részleges újraalkalmazásaként is, amelyben a kölcsönös kereskedelmi függőség a stabilitás egyik pillére. Európán túlmutatva, Izrael és az arab, valamint muszlim világ közeledése hozzájárulhat a Kelet és Nyugat közötti feszültségek enyhítéséhez, és ezáltal a globális biztonsági architektúra kortárs formájának átalakításához is.

John Lukacs Világrend Elemzések 2025/18

A John Lukacs Világrend Elemzések sorozat a globális politikai és gazdasági rend átalakulásával kapcsolatos legfontosabb kérdéseket tárgyalja. A sorozat célja, hogy tudományos igénnyel megírt elemzéseken keresztül hozzájáruljon a világrend változásáról folytatott diskurzushoz, és feltárja a nemzetközi kapcsolatokban zajló dinamikákat. Az elemzések a nagyhatalmi versengést, a globális politikai struktúrák átalakulását, valamint a 21. századi világpolitikai tájat formáló kulcsszereplők külpolitikáját elemzik.

A sorozatot a John Lukacs Intézet keretében működő Amerika Kutatási Program és a Kína és Indopacifikus Régió Kutatási Program közösen szerkeszti. A sorozat szerzői elsősorban az Intézet kutatói, kutatócsoportjaink tagjai, de külsős szakértők is részt vehetnek, akik a tudományos követelmények betartásával kívánják kifejezni véleményüket. Az elemzések angol és magyar nyelven egyaránt elérhetőek, és céljuk, hogy a tudományos közösség, a döntéshozók, valamint a szélesebb közönség számára is értékes és hasznos betekintést nyújtsanak a világrend változásába.

Kiadó:
John Lukacs Intézet
Eötvös József Kutatóközpont
Nemzeti Köszolgálati Egyetem

ISSN 3094-113X

Szerkesztők:
Csizmazia Gábor, Eszterhai Viktor, Tárnok Balázs

Szakmai lektor:
Csizmazia Gábor, Eszterhai Viktor

© Szerző(k)

A kiadó elérhetősége:

1441 Budapest, Pf. 60.
Tel: 00 36 1 432-9000
E-mail: jli@uni-nke.hu